

Gerda van Wageningen

De mosselvisser

VCL serie

Ze stond op de hoge zeedijk, waar de wind haar rokken greep en er flink aan rukte. Er stak een storm op, deze gure dag in de tweede helft van november van het jaar 1909. Netty Bal tuurde met samengeknepen ogen en de hand boven haar ogen over het grauwe zeewater, waar de golven met witte kuiven op het havenhoofd van Bruinisse stuksloegen. Ze haalde diep adem. De zee was vriend en vijand tegelijk, wist ze. Ver uit de kust en nog niet te zien voor haar toch bijzonder goede ogen, voeren vele mannen uit Bru, zoals Bruinisse door de Zeeuwen zelf werd genoemd, op zee. Het grootste deel van de mannen in Bruinisse verdiende de kost in de mosselvisserij. In dat opzicht was de zee de beste vriend voor de meeste dorpelingen. Ze verdienden er hun brood. Voor het dorp gold dan ook het gezegde: gaat het aan de kaai goed, dan gaat het het dorp goed. Maar geen Zeeuw was zich er niet van bewust dat de zee zo nu en dan kon veranderen in de grootst denkbare vijand.

Het dorp kende een aantal vissersweduwen. Als de Lemster jachten en houten hoogaarzen veilig in de haven lagen, zeiden vrome dorpelingen wel: ‘De vloot ligt er veilig als in Abrahams schoot.’

Nu het laag water was, was de haven voor een groot deel drooggevallen. Dan konden er geen schepen in of uit varen, dat kon alleen bij hoog tij. Enkele jongens speelden met een roeiboot in een stuk ondiep water, een geliefde bezigheid voor kwajongens. De havenmeester zou niet lang op zich laten wachten om hen tot de orde te roepen, en dan was de pret vanzelfsprekend weer afgelopen. Verderop stond een paar oude mannen met elkaar te praten bij de witte loods, waar de reddingsboot in opgeborgen lag, en tegen de dijk lag een klein gebouwtje waar de schippersbeurs in gevestigd was.

Op de kade was het een drukte van belang. In deze tijd van

het jaar werden uit de hele omtrek de geogste suikerbieten aan de kade verzameld om verscheept te worden naar de suikerfabriek. Boeren hadden hun bieten op grote hopen langs de dijk gelost, en al die bieten moesten nu met kruiwagens aan boord worden gebracht. Dat gaf altijd veel drukte, en erger nog: als het regende, lag het halve dorp onder de slik.

Netty haalde ruim adem. Ze hield van de zee, al zou ze er nooit de gevaren van onderschatten. Maar niets rook zo lekker als het zoute water, niets leek zo vrolijk als de meeuwen die door de lucht scheerden. Niets zag er zo lief uit als het kopje van een zwemmende zeehond, die soms de luwte van de haven opzocht, of bij laag water luierde op de zandbanken voor de kust.

Als er weer mosselen aan land waren gebracht, moest ze met haar vader mee mosselen gaan venten.

Ze keerde zich om. Zo'n sterke wind benam een mens bijna de adem! Ze stak een hand op naar een paar oude mannen, die even verderop bij elkaar groepten. Ze zaten op de bank die tegen het kleine beursgebouwtje stond en rookten er een pijp of kauwden op pruimtabak, terwijl de mannen uit konden kijken over het water. Vanaf daar konden ze alles in de gaten houden wat er in en rond de haven gebeurde. Vanzelfsprekend dachten die oude kerels alles beter te weten. Netty glimlachte voor zich heen. Die bank werd spottend wel de leugenbank genoemd, omdat er zo veel sterke verhalen werden verteld.

Weer beneden klepperden haar klompen door de straten, en ze sloeg niet veel later de smalle steeg in, waar ze met haar ouders en haar tien jaar jongere broertje Gabriël een klein, vervallen arbeidershuisje bewoonde. Beneden een klompenhok en een kamer met twee bedsteden erin. Een gammele tafel in het midden, een paar stoelen eromheen. Er was een sleekachel die voor warmte zorgde nu het zo koud was, en waarop ook werd gekookt. Er was een trap naar de zolder waar Gabriël sliep en waar het in de winter ijskoud was, omdat daar de blote hemel door de dakpannen

heen te zien was.

Zoals altijd stond er een ketel water op de kachel te zingen.

Haar moeder stond met opgestroopte mouwen achter de wasteil.

Alles gebeurde in de wintertijd in die kamer van nog geen twintig vierkante meter, de bedsteden aan de zijkant meegetrekend. Moeder Bal keek op toen Netty binnenkwam. 'Waar bleef je toch?' mopperde ze met een vermoeide trek om haar smalle lippen. 'Je had me een handje moeten helpen.'

Netty knikte, maar zei niets. Haar moeder mopperde snel, was vaak moe, zag soms helemaal grauw. Ze was niet sterk, maar moest wel hard werken.

Haar vader maakte de hondenkar schoon. Zodra de eerste mosselen aan land werden gebracht, moest Netty hem helpen. Dan werd de hond onder de kar gebonden en gingen ze naar Nieuwerkerk, om daar mosselen uit te venten in de straten van het dorp.

Vader Dirk Bal werd in de dorpen waar hij ventte daarom de mosselman genoemd. Vader had last van iets waar de meeste mannen in Bruinisse nogal op neerkeken: hij werd al zeeziek eer hij de haven was uitgevaren. Ooit was hij als twaalfjarig knechtje, zo van de lagere school, op een mosselschuit begonnen, maar dat had maar een enkele reis geduurd. Hij had het later nog wel een paar keer geprobeerd, maar zolang een schip op zee was, was haar vader ziek, zwak en misselijk en kwam er niet het geringste werk uit zijn handen. Daar had de eigenaar van een mosselkotter dus niets aan, en jongens die niet om de haverklap kotsend over de reling hingen, waren er meer dan genoeg. Dus verdiende haar vader, net als eertijds haar grootvader, de kost met het uitventen van mosselen. Daar werd best op neergekeken. Vaak waren het vrouwen die ventten met mosselen om een paar centen bij te verdienen. Het was dus niet echt stoer mannenwerk! Maar vader deed het al jaren, en overal had hij vaste klanten gekregen. Hij verdiende er tenminste een boterham mee.

Mosselen waren eigenlijk armeluiskost. Mensen die dicht bij de zeedijken woonden, gingen ze gewoon zelf rapen aan de voet van de dijk of op de pieren bij een gemaal, als het laag water was. In arme gezinnen waren gratis geraapte mosselen of alikruikens, krukels op z'n Zeeuws, een welkome aanvulling op het karige menu, dat immers zelden ander vlees bevatte dan een beetje spek.

Maar niet alle dorpen lagen vlak bij de zeedijk. Daar konden een paar centen worden verdiend met het uitventen van mosselen. Vader was al als jongen met grootvader mee gegaan en later gingen die twee elk met een eigen kar op pad. Maar op een kwade dag was grootvader achter zijn mosselkar in elkaar gezakt, en binnen een paar dagen was hij overleden, opgebrand en uitgeput van bijna veertig jaar lang zwoeven en sjouwen. Vaak honger, altijd armoede. Een hard bestaan. Haar grootmoeder had Netty nooit gekend en grootvader had na haar dood bij het gezin van zijn zoon in het kleine huisje ingewoond.

Ze nam de borstel van haar moeder over en haalde die stevig over de overal van haar vader op het wasbord, om het blauwe werkgoed schoon te boenen. Haar moeder strekte met een zucht van opluchting haar rug, de handen in de lendenen. 'Hè, wat heb ik een pijn in mijn rug!'

Het leven van de mensen in Bruinisse, en dus ook van Netty Bal, verliep meestentijds volgens een vast patroon. Op zondag mocht er vanzelfsprekend niet worden gewerkt en gingen de dorpelingen tweemaal naar de kerk. Soms al kort na middernacht, na twaalf uur was het immers al maandag, voer de mosselvloot uit. Het tijdstip hing van het tij af. Bij laag water lagen de meeste mosselschepen droog. Alleen met hoog water konden de schepen de haven in of uit varen. Door de week was het in het vissersdorp dan ook altijd aanmerkelijk rustiger dan op de zaterdagavond en de zondag.

Maandag was voor de vrouwen vanzelfsprekend de wasdag. Sinds Netty, net als de meeste kinderen direct na de lagere school, moest meewerken – elke verdiende stuiver

was immers meer dan welkom in de gezinnen waar het meestal armoede troef was – moest ze op maandag haar moeder helpen met wassen. Op dinsdag werd er dan gestreken, maar dat moest moeder toch echt alleen doen, want vaak was Netty alweer met haar vader mee, net als de andere dagen van de week: mosselen uitventen in de omringende dorpen.

Soms kwamen vissers snel met hun vangst thuis, die mosselen werden aan de kaai aan dorpelingen verkocht of in de omgeving uitgevent. Andere vissers, de meeste, bleven dagenlang en soms zelfs de hele week op zee, of brachten de vangst meteen zelf door naar de havens van Antwerpen of Heist. België was immers de voornaamste afnemer van de Zeeuwse mosselen.

Mosselen waren het best als de r in de maand was, zo van september tot Pasen. Maar het mosselseizoen begon al eind juli, al waren de mosselen dan nog niet helemaal volgroeid. Vanaf eind april werd er niet meer op mosselen gevestigd. Dan gingen de mosselvisserij naar de Zuiderzee of de Wadden om er mosselzaad te halen. Als hij geen mosselen kon venten in de zomermaanden, verhuurde Dirk Bal zich als los arbeider bij een van de boeren in de omtrek van het vissersdorp. Sommige zomers had hij bijna alle dagen werk, maar er waren ook slechte jaren, dan zat vader werkloos thuis en waren ze soms afhankelijk van de diaconie. Alleen al daarom was het gezin Bal alle zondagen verplicht ter kerke te gaan, want daar werd door de diakenen scherp op gelet. Wie niet trouw in de kerk kwam, hoefde niet op ondersteuning te rekenen.

Nu er de laatste jaren machines kwamen die het boerenwerk verlichtten, trokken steeds meer brodeloos geworden boerenarbeiders weg uit de Zeeuwse dorpen om als arbeider in de Rotterdamse havens te gaan werken, waar niet alleen meer werk was, maar waar ook de verdiensten beter waren dan hier op het platteland. Zeker nu er zelfs dorsmachines kwamen die op stoom werkten, en het dorsen van het graan niet langer de hele winter duurde en dus brood op de plank

bracht bij de boerenarbeiders, trokken vooral de jonge en sterke mannen uit het dorp weg, meestal kort nadat ze met een meisje uit hetzelfde dorp waren getrouwd. De boerenzonen bleven als ze de oudste waren en ooit de boerderij van hun vader over zouden nemen. De oudste zonen van de vissers bleven ook, als ze de schuit van hun vader overnamen om later zelf mosselvisser te worden. Jongere zonen werkten meestal als knecht bij hun vader of oudere broer, zij kregen minder loon dan een gehuurde knecht en waren daardoor goedkoper voor de visser. Maar er waren veel jongere zonen die slechts als arbeider aan de slag konden gaan, en dan lokte die drukke grote werkstad, zoals Rotterdam tot in de verre omgeving was gaan heten.

Netty zuchtte stilletjes, zodat haar moeder het niet kon horen, en haar handen lieten de werkborstel even rusten. Ze had zelf ook de leeftijd om aan trouwen te denken. Ze was tweeëntwintig. Veel meisjes van haar leeftijd waren al getrouwd. Sommigen waren zelfs al moeder geworden. Er was twee keer een vrijer voor haar aan de deur geweest, maar beide jongemannen waren al meteen door haar vader de deur gewezen als zijnde ongeschikt.

Kees was geweest, maar die had een vader die meestal dronken in de bedstee lag en zijn moeder dreef een snoepwinkeltje om wat te verdienen. Maar Netty had weleens horen fluisteren over onduidelijke bezoeken op de late avond als haar man zijn roes uitsliep in het varkenskot, bezoeken die volgens zeggen wat extra geld in het laatje brachten. Veel begreep ze daar niet van, behalve dan dat het iets was waar kennelijk niet gewoon over gepraat mocht worden. Kees kreeg dus geen kans om zelfs maar een paar minuten binnen te komen, al was hij een leuke vent om te zien en vlot van de tongriem gesneden.

Niet veel later had Adrie van de bakker zich aangediend. Die mocht wel binnenkomen, want hij was de oudste zoon en werkte bij zijn vader in de zaak, die hij ooit zou overnemen. Brood was altijd nodig in elk dorp. Maar Adrie was niet van

hun eigen kerk. Hij kerkte in de andere kerk van het dorp en nog voor hij de koffiekom die avond aan zijn mond had kunnen zetten, had vader dus meteen de prangende vraag gesteld of hij van kerk ging veranderen als hij een vrouw trouwde die van een andere geloofsrichting was. De jongeman had verlegen gebloosd, iets gemompeld over zijn vader, die dat nooit goed zou vinden, en had daarna amper de tijd gekregen zijn koffie door te slikken. Ook Adrie verdween dus snel in de smalle steeg waar het arbeidershuisje lag. Een steeg met een gemeenschappelijke plee, en ook een gemeenschappelijke waterpomp. Een steeg waar mensen zo dicht op elkaar leefden dat er nooit iets geheim kon blijven. Hier wist iedereen alles van elkaar en de haastige aftocht van beide jongemannen werd door de andere vrouwen in de steeg breed uitgemeten.

‘Sta niet te dromen,’ bromde haar moeder nogal kortaf, en Netty schrok op uit haar gedachten. ‘Het is al erg genoeg dat je zomaar op de dijk stond te dromen,’ ging haar moeder verder met een aangeslagen ondertoon in haar stem. Ze schilderde ondertussen zelf de aardappelen. Aardappelen met een beetje spekvet erover, als het meezat wat groente als kool of bruine bonen erbij, maar lang niet elke dag. Op zondag was er meestal wel een stukje goed uitgebakken spek, een heel enkele keer op woensdag ook. En als vader mosselen over had, aten ze die zelf op. Het lekkerst waren mosselen gekookt, en dan met een beetje prei erbij als groente. Als het kon lijdten, met een botersausje over de aardappelen, maar dat kwam echt maar zelden voor. Haar moeder zette niet veel later de pan met gewassen aardappelen op het fornuis.

Netty wrong de overal uit. Dit was het laatste stuk wasgoed. De ketel met schoon warm water stond al klaar. Ze leegde de teil met vuil sop over het straatje achter hun huisje, boende dat met de bezem meteen even schoon en vulde toen de teil met spoelwater. Toen ook het spoelen klaar was, moest het wasgoed uitgewrongen, gemangeld en opgehangen worden. Voor het mangelen namen ze de grote stukken

wasgoed tussen zich in en trokken beide vrouwen het uit elkaar. Het witte linnengoed werd op een houten rek gehangen, dat straks na het koken zo dicht mogelijk rond het fornuis werd gezet, zodat het wasgoed kon drogen door de warmte van de kachel nu het buiten nat en winderig was. Het werkgoed van haar vader werd als gebruikelijk in het klompenhok opgehangen.

Ze voelde haar eigen rug toen om stipt twaalf uur de dampende pan met aardappelen in het midden van de tafel stond. Vader schoof aan. Gabriël was uit school komen rennen op zijn versleten klompen, hongerig als altijd. Aan het eind van dit schooljaar zou de jongen van school komen. Dan kon hij voortaan als knechtje zijn vader helpen. Netty moest dan zorgen dat ze snel trouwde, of ze moest zich gaan verhuren als meid of eventueel als naaister, en dan langzamerhand een door weinigen benijde oude vrijster worden, overgeschoten omdat geen enkele man haar had willen hebben. Dergelijke vrouwen werden altijd meelijwekkend gevonden. Ze voelde de druk die het op haar schouders legde als ze aan die laatste onaantrekkelijke mogelijkheid dacht. Oude vrijsters werden door niemand benijd.

‘Ik heb honger,’ bromde vader. ‘Ik was net even aan de dijk. De wind trekt aan. Het gaat stormen.’

De anderen knikten zwijgend. Storm was iets dat mensen die zo dicht bij zee woonden, vreesden. Het gebeurde immers geregeld dat een schip van zee terugkwam waar iemand op ontbrak. Of in het ergste geval dat een schip helemaal niet terugkeerde, omdat het met man en muis was vergaan. ‘Ik sprak er de oude Van Belzen.’ Ineens keken zijn ogen priemend in die van zijn dochter. ‘Zijn zoon Martien wil een keer langskomen. Hij wilde eerst peilen of dat in goede aarde zou vallen.’

Netty bloosde dat het een aard had. Martien was de enig overgebleven zoon van mosselvisser Van Belzen, eigenaar van de nieuwe hoogaars, de Bru 77, ook wel de Arend Jan genoemd, naar de gestorven zonen van schipper Van Belzen.

Arend was zijn oudste zoon geweest en was enkele jaren geleden op zee verdrongen en nooit meer teruggevonden. De jongen die Jan had geheten, had niet eens zijn eerste levensjaar mogen volmaken. Zijn overgebleven zoon voer nu samen met zijn vader en een gehuurde knecht op de nieuwe mosselschuit, die Van Belzen twee jaar geleden op de scheepstimmerwerf bij de haven van het dorp had laten bouwen, voor wel achttienhonderd harde guldens. Zoveel geld was dat, dat Netty zich daar zelfs geen voorstelling van kon maken! Haar vader was al dik tevreden als hij tien of zelfs twaalf gulden in de week kon verdienen met het verkopen van mosselen.

Martien voer op dat prachtige nieuwe schip. Hij was de mosselvisser. De krachten van zijn vader begonnen geleidelijk af te nemen, de man had de laatste tijd problemen met zijn gezondheid en moest het noodgedwongen rustiger aan doen: hij kon niet langer alle reizen mee. Als de ouder wordende man niet meeding, huurden ze nog een losse knecht voor aan boord. Er was ook een jongste knechtje, dat waren meestal jongens die net van school waren en nog niet veel hoefden te verdienen. De vissersschepen werden doorgaans bemand door vier man. Soms ook drie, maar dan moesten de mannen wel heel hard werken.

De oude Abraham van Belzen ging dus niet altijd meer mee naar zee. Hij had tijdens de bouw van zijn nieuwe schip een ongeluk gehad op de werf, waarna hij mank was blijven lopen en moest leunen op een stok. Dat was niet handig op een mosselschuit op een onrustige zee. Bovendien werd hij geplaagd door reumatiek, iets waar veel oudere vissers last van kregen na lange jaren op zee te zijn geweest, in weer en wind.

De moeder was een paar jaar geleden overleden. Van verdriet, beweerde men. Ze had het verlies van haar oudste zoon nooit kunnen verwerken. Ze hadden sindsdien bij Van Belzen een ongetrouwde nicht van ongeveer vijftig jaar in huis, Janna Okkerse, om er het huishouden te doen, maar

volgens zeggen boterde het niet altijd tussen de oude Van Belzen en die nicht. Er was vaak ruzie daar in huis, beweerde men.

Martien van Belzen was wel van hun eigen kerk, peinsde Netty verder. Hij was de zoon van een mosselvisser. Ze las de gedachten van haar vader alsof die vet afgedrukt in een boek stonden. Dat zou een goede partij zijn voor zijn Netty. Nog niet lang geleden had Martien, volgens zeggen, een oogje gehad op Corrie van Oeveren, de dochter van de plaatselijke notaris, maar daarvan had vanzelfsprekend niets kunnen komen vanwege het standsverschil. Het was Netty niet bekend hoe het meisje daar destijds over had gedacht. Ze keek haar vader onderzoekend aan. ‘Wat hebt u tegen Van Belzen gezegd, vader?’ Haar stem trilde een beetje, de mededeling van haar vader had haar overvallen.

‘Dat hij welkom was,’ klonk het rustig. Even namen de ogen van de oudere man Netty onderzoekend op. ‘Ik neem aan dat je het daarmee eens bent, Netty?’

Ze knikte alsof dat vanzelfsprekend was. En eigenlijk was dat ook zo. Ze wist immers dat ze binnen niet al te lange tijd moest trouwen als ze niet wilde overschieten. En als ze als dochter van een eenvoudige mosselventer kon trouwen met een visser, was dat iets dat ze niet zonder meer naast zich neer kon leggen.

Die zaterdagavond klonk er een korte klop op de deur. Netty had haar op een na beste kleren aangetrokken en had haar blauwe doordeweekse werkschort verwisseld voor het nette witte schort. Ze kneep haar handen in elkaar van de zenuwen. De woorden die haar moeder haar eerder die dag had toegevoegd, dreunden nog onverbiddelijk na in haar oren. Dit was de eerste werkelijke kans op een huwelijk, en als ze trouwde met een mosselvisser, zou ze beter af zijn dan moe het bij vader had. Ja heus, zo had moe dat gezegd. Maar aan de andere kant... Ze wist wat armoede was. Wie arm geboren was, bleef dat meestal de rest van zijn of haar leven. En

nu had een visserszoon blijkbaar zijn oog op haar laten vallen. Ze zuchtte diep. Natuurlijk was dat een kans die maar weinig eenvoudige meisjes zouden krijgen. Natuurlijk moest ze er blij mee zijn, moest ze hem aanmoedigen zodat hij haar een eerbaar huwelijksaanzoek zou gaan doen en... en... Ach, zo wilde ze helemaal niet denken.

Aan de andere kant moest ze nuchter blijven. Een visser had het beter dan een eenvoudige werkmans zoals haar vader was, maar het was bij de meeste mosselvisseren in Bruinisse thuis zeker ook geen vetpot te noemen.

Er waren evenwel ongeschreven wetten, waar alle mensen op het platteland zich nog altijd aan hielden. In grote steden veranderden die dingen, maar Bruinisse was een behoudend en gelovig dorp, daar vonden nieuwerwetse opvattingen niet snel ingang. Men trouwde hier net als men al sinds menscheugenis deed: in de eigen stand, met iemand die naar dezelfde kerk ging. Liefde was mogelijk, maar werd, vooral door de oudere mensen, verder niet erg belangrijk gevonden. Het was prettig als een man en een vrouw het samen goed konden vinden en niet doorlopend met elkaar overhoop lagen, zoals Netty maar al te vaak had zien gebeuren, maar ook dat was minder belangrijk. Een man had een vrouw nodig om voor hem te zorgen en om zijn kinderen te baren, zodat het geslacht werd voortgezet. Een vrouw had een man nodig om haar te onderhouden, zodat ze niet afhankelijk bleef van haar familie. Vrouwen die niet aan de man kwamen, moesten immers genadebrood eten bij hun familie en dat was meestal geen benijdenswaardige situatie. Ze konden nooit alleen gaan wonen, dat was niet netjes. Ze moesten hun kost verdienen door onderwijs te geven, te naaien of wasvrouw te worden, of door soms de huishouding te doen bij een welgestelde weduwnaar. Andere mogelijkheden hadden ongetrouwde vrouwen niet. Rijke meisjes konden soms kiezen met wie ze wilden trouwen, knappe meisjes ook, maar zij was het een noch het ander, en de tijd begon te dringen.

Ze schrok op toen er een korte klopp op de deur klonk en

nauwelijks twee tellen later stond de grote en blozende jongeman in hun kamer. Zijn ogen namen haar op; niet verlegen, niet brutaal, eerder onderzoekend. Hij bekeek haar of ze een koe op de markt was, dacht ze nog, terwijl moeder al overeind kwam om hem van koffie met koek te voorzien: ongezegde woorden dat hij welkom was. Als hij geen koek bij de koffie had gekregen, had hij volgens dezelfde ongeschreven dorpswetten geweten dat hij maar beter snel op kon stappen om zonder gezichtsverlies te vertrekken, met de wetenschap dat hij niet meer terug hoefde te komen.

Martien van Belzen ging zitten en leek nauwelijks verlegen met de toch wat ongemakkelijke situatie. Netty breide ijverig verder aan de zwarte kous die ze voor Gabriël op de pennen had. Haar vader vroeg belangstellend naar het wel en wee van de oude Van Belzen en van Martien zelf, naar de schuit, of die beviel, en Netty en haar moeder zwegen zoals van hen werd verwacht.

Ze dronk haar koffie toen ze de pennen even liet rusten en nam de jongeman door haar wimpers heen onderzoekend op. Hij was lang en mager, gespierd van het harde werken. Voor zover ze wist, was hij gezond. Zijn tanden waren niet bruin en hij had ze nog allemaal. Dat was ook belangrijk. Ze had wel willen vragen hoe dat nu precies zat met die vrijerij met Corrie van Oeveren, waar veel over was gesproken, maar dat was vanzelfsprekend uitgesloten. Waarom kwam hij hier, voor haar? Hij was vier of vijf jaar ouder dan zijzelf was. Vroeger had zijn broer Arend verkering gehad met een meisje dat verderop in de steeg woonde, maar Arend was een jaar of drie geleden verdronken op zee. Daarna had Van Belzen de oude schuit met de bittere herinneringen verkocht en een nieuwe houten hoogaars laten bouwen. Hoogaarzen waren typisch schepen van protestantse vissers.

Waarom had Martien een oogje laten vallen op haar en niet op de dochter van een andere visser? Dat had meer voor de hand gelegen.

Toen hij zijn koffie op had, stond hij op. Hij had al die tijd

nog geen woord tegen Netty zelf gezegd, bedacht ze een beetje wrevelig. Martien keek haar vader vragend aan toen hij vroeg of het goed gevonden werd dat hij met Netty naar de dijk wilde wandelen. Haar werd niets gevraagd, dacht ze in een opwelling van opstandigheid.

Vanzelfsprekend maakte haar vader geen enkel bezwaar. Ze kon dus niets anders doen dan een zucht inhouden, haar breikous opbergen en haar omslagdoek stevig om zich heen trekken tegen de gure novemberwind. Zwijgend volgde ze Martien van Belzen naar buiten.

Even later liepen ze naast elkaar door de smalle straat. De schemering begon te vallen, maar dat zou niet verhinderen dat ze samen werden gezien, en morgen zou het nieuwtje al rondgaan in het hele dorp, wist ze. Wie mogelijk met wie ging trouwen, wie een kind kreeg of juist niet, en kleine schandaaltjes, soms wat grotere, daar praatten de mensen altijd over.

Ze kende Martien hoofdzakelijk van de kerk. Hij stak bijna een hoofd boven haar uit. Zwijgend bereikten ze de zeedijk. Hij klom voor haar de trap op, tot hij erbovenop stond. Zijn silhouet tekende zich af tegen de lucht, snel vervagend in het invallende duister. Ze ging naast hem staan en wachtte af.

‘Je bent grappig,’ was het eerste dat hij zei.

Ze was stomverbaasd en moest even naar woorden zoeken eer ze wat terug kon zeggen. ‘Waarom denk je dat?’

‘Tante Janna zegt het. Je hebt altijd een aardig woord over voor de mensen die je op straat tegenkomt, en je maakt mensen aan het lachen als ze verdriet hebben. Wij kunnen wel wat vrolijkheid in huis gebruiken. Mijn vader en tante kunnen niet zo goed met elkaar overweg. Ik vind je aardig om te zien en meer nog, je bént aardig. Je bent van onze kerk en mijn vader vond het goed dat ik werk van je wilde maken. Ik heb er goed over nagedacht.’

Ze haalde diep adem. ‘Wilde je vader dan niet liever dat je werk ging maken van een vissersdochter?’

‘Ik heb mijn gedachten laten gaan over alle geschikte meisjes van onze kerk. Ik zal eerlijk tegen je zijn, Netty. Ik wilde nog niet zo lang geleden graag verder met Corrie van Oeveren en zij wilde dat eigenlijk ook graag, maar haar vader en haar broer, die vooral, staken er al snel een stokje voor. Dat weet je vast wel, dat weet het hele dorp.’

‘Ja.’

‘Daarna ben ik op de koffie geweest bij Krina van Gilst, maar die is verliefd op Jan Jumelet, hoewel die weer niets van haar wil weten.’

‘Ingewikkeld.’

‘Misschien. En jij?’

Ze haalde haar schouders op en verzamelde haar moed om hem aan te kijken. ‘Er zijn er twee geweest die langskwamen. Adrie van de bakker was niet van onze kerk. Kees was evenmin geschikt.’

‘Je hebt de leeftijd.’

‘Ja.’

‘Ik ook. Meer dan dat zelfs. Ik ben al zevenentwintig. Het wordt tijd dat ik een vrouw krijg, een eigen gezin. Dat heeft een man nodig.’ Hij keek over de zee, over de vele vissersboten in de haven. Bijna honderdvijftig vissersschepen lagen hier afgemeerd, inmiddels allemaal terug in de thuishaven voor de komende zondag. ‘Ik houd van de zee. We hebben schulden moeten maken om het nieuwe schip te kunnen betalen, maar met een paar jaar goed varen hebben we die schuld hopelijk weer afgelost. Ik weet dat jij niets in zult brengen bij het trouwen, maar mijn vader vindt het ondanks dat goed.’

‘Ik breng mezelf in,’ verdedigde ze zich instinctief.

‘Juist. Je bent gezond en je handen staan allesbehalve verkeerd. Zoals ik zei, je bent aardig. Je brengt hopelijk wat vreugde bij ons in huis.’

‘En je tante Janna, wat gebeurt er met haar?’

‘Dat zien we nog wel. Het botert niet tussen vader en tante. Dat geeft spanningen en soms een hoop gedoe. Kom, we gaan terug. Ik kom volgende week weer langs, Netty. Ik

wilde je eigenlijk voornamelijk zeggen dat ik er goed over nagedacht heb en dat ik mijn keuze heb gemaakt.'

Ze had geen grond om daar iets tegen in te brengen. Ze was niet blij met de zakelijke benadering waarmee hij over zijn toekomst had nagedacht. Hij trok haar niet bijzonder aan, maar stond haar evenmin tegen. Het ging eenvoudigweg zo. Waarschijnlijk zou God er een bedoeling mee hebben, zou haar moeder zeggen. Hij stak zijn had uit toen ze weer bij haar huis was.

'Tot volgende week dan maar, Netty.'

'Goed Martien, je bent welkom,' antwoordde ze tot haar eigen verbazing rustig.

Hij grinnikte. 'Ik kijk er nu al naar uit,' fluisterde hij voor hij zich omdraaide en zijn gestalte zich oploste in de inmiddels ingevallen duisternis.

Haar moeder glimlachte toen ze binnenkwam. 'Komt hij volgende week weer?'

Netty schokschouderde. 'Waarom niet? Er is immers niemand anders die voor mij komt?'

Haar moeder knikte ijverig. 'Precies, juist daarom. Een visserszoon, met een nieuwe schuit, het zou een goed huwelijk zijn, Netty.'

'Te goed misschien. Het botert niet tussen zijn vader en zijn tante, dat zei hij zelf. Wie weet waar ik in terecht kom als ik met hem trouw.' Ze voelde zich ineens erg onzeker. 'Hield u eigenlijk van vader, toen u met hem trouwde?' vroeg Netty daarvoor maar, terwijl ze haar omslagdoek aan de spijker hing.

Haar moeder keek zo verbaasd, alsof haar nog nooit zo'n rare vraag was gesteld.